Antti Silvoniemi
erikoislääkäri
TYKS Salon sairaala
25.11.2024

HE 149/2024 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi terveydenhuoltolain muuttamisesta sekä siihen liittyviksi laeiksi

Kiitän mahdollisuudesta antaa lausuntoni lakiesityksestä. Tämä lausunto käsittelee lakiluonnosta TYKS Salon sairaalaa koskeviin muutoksiin liittyen.

Yleistä

Lakiluonnoksen tavoitteet ovat lähtökohtaisesti varsin ymmärrettäviä. Henkilökunnan riittävyyden turvaaminen yliopisto- ja keskussairaaloissa on ensiarvoisen tärkeää. Terveydenhuollon kustannuskriisin vuoksi on myös tärkeää pyrkiä välttämään päällekkäisiä toimintoja ja kalliin vuokratyövoiman käyttämistä sellaisissa päivystyspalveluissa, joiden tuottaminen olisi tehokkaampaa hyvinvointialueen pääpaikkakunnan sairaalassa.

TYKS Salon sairaala on kuitenkin toiminut vakaasti ja kustannustehokkaasti. Yhteinen organisaatio yliopistosairaalan kanssa takaa yhtenäiset hoitokäytännöt ja sujuvan ja oikean hoidon porrastuksen myös päivystysaikana. Erikoistuvien lääkärien suosiossa oleva sairaala on saanut helposti tarvitsemansa lääkärityövoiman ja erikoissairaanhoidon lääkäripäivystäjät. Erikoislääkäreitä on sitouttanut työhönsä mielenkiintoinen työnkuva ja hyvät mahdollisuudet tieteelliseen tutkimustyöhön. Sairaanhoitajienkin rekrytointi on sujunut varsin hyvin eikä erikoissairaanhoidossa ole tarvittu vuokratyövoimaa.

Laki toimisi luonnoksen mukaan toteutuessaan kuitenkin tavoitteisiinsa nähden täysin päinvastaisesti TYKS Salon sairaalan kohdalla. Osaavan henkilökunnan saatavuus heikkenisi Varsinais-Suomen hyvinvointialueella (Varha), koska henkilökunta ei siirtyisi Salosta Turkuun työskentelemään. Lisäksi olisi myös todennäköistä, että osaavaa henkilökuntaa menetettäessä pitäisi Salossakin alkaa käyttää vuokratyövoimaa erikoissairaanhoidossa, jos hyvinvointialue päätyisi kuitenkin yrittämään edelleen jonkinlaisten perustoimintojen jatkamista Salossa.

Hallituksen esityksen kustannuslaskelmissa esiintyi vakavia puutteita ja väärinkäsityksiä

Varhan TYKS sairaalapalvelujen tulosaluejohtaja Mikko Pietilän 12.11.2024 antamassa lausunnossa hallintovaliokunnalle on jo todettu, etteivät STM:n laskelmat päivystyksen lopettamisesta saatavista kustannussäästöistä perustu todennettaviin realiteetteihin. Varhassa tunnetaan alueen sairaaloiden todelliset kustannukset. Siksi Varhassa onkin ollut mahdollista laskea oikeilla tiedoilla säästöpotentiaali sekä toisaalta kasvavat kustannukset ensihoidosta ja kiirevastaanotoista. Raportissa todettiin, ettei säästöjä synny lainkaan TYKS Salon sairaalalle esitettyjen muutosten seurauksena [1]. Sairaaloiden keskinäisiä eroja ei huomioitu riittävästi HE:ssa ja näin ollen asiassa on tapahtunut suuren

mittaluokan väärinkäsityksiä. Lausunnossa hallintovaliokunnalle on jopa todettu, että vaatimus lainvalmistelun kattavasta tietopohjasta ei ole täyttynyt eli eduskunnan perustuslaillinen tiedonsaantioikeus ei toteudu [2].

Hallituksen esityksessä kuvaillulta uudenlaiselta sairaalalta puuttuu esikuva reaalimaailmasta

Lakiluonnos esittää TYKS Salon sairaalalle kirurgisen toiminnan rajoittamista päiväkirurgiaan ja sallii väestölle avoimen päivystyspoliklinikan toiminnan ainoastaan klo 07–22. Silti hallituksen esityksessä mainitaan, että sairaalan vuodeosastot ja jopa valvontayksikkö saisivat toimia ympäri vuorokauden. Tällaisia sairaaloita ei parhaan käsitykseni mukaan ole Suomessa toiminut lukuun ottamatta ehkä suurimmissa kaupungeissa toimineita entisiä kaupunginsairaaloita. Teoriassa malli voisi olla mahdollinen, mutta käytännössä se olisi esimerkiksi kustannustehokkuuden kannalta äärimmäisen haastava [3]. Olisi hyvin vaikeaa ymmärtää, miten sairaalassa kannattaisi pitää läsnä olevaa etupäivystävää lääkäriä ja vielä tarpeellisia takapäivystäviä erikoislääkäreitä ympärivuorokautisesti pelkkää vuodeosastohoitoa varten, ja tämä olisi kuitenkin kustannustehokasta ilman yöllä toimivaa päivystyspoliklinikkaa. Edellä olevan vuoksi harva TYKS Salon sairaalan henkilökunnasta uskoo myöskään tällaisen mallin kestävään toteutumiseen. Siksi osaavan ja eteenpäinpyrkivän henkilökunnan sitoutuminen työskentelyyn TYKS Salon sairaalassa olisi lakiesityksen toteutumisen jälkeen hyvin epätodennäköistä.

TYKS Salon sairaalan alasajosta koituisi huomattavaa haittaa

TYKS Salon sairaala eroaa merkittävästi muista lakiesityksessä muutoskohteena olevista sairaaloista. Suurimmat erot ovat Salon sairaalan tiivis integraatio yliopistosairaalaan ja se, ettei vuokratyövoimaa tai ulkoistuksia ole erikoissairaanhoidossa tarvittu. Henkilökunta on ollut Salossa poikkeuksellisen sitoutunutta. Jos lakiesitys toteutuu, tämä osaaminen ja sitoutuminen menetetään.

TYKS Salon sairaalan alasajo olisi Oulaisten sairaalan ohella rajuin tämän lain aiheuttamista muutoksista, koska sairaalan monierikoisalainen ympärivuorokautinen päivystys muutettaisiin suoraan osavuorokautiseksi kiirevastaanotoksi. Varhalla ei ole ollut tällaisia suunnitelmia, ja Saloon rakennetaankin tällä hetkellä 60 miljoonan euron arvoisia uusia sairaalarakennuksia, joita suunniteltiin myös erikoissairaanhoidon käyttöön. Lain toteutuessa on TYKS Kantasairaalan kuormittuminen erittäin merkittävä uhka, koska TYKS Kantasairaala ja TYKS Salon sairaala eivät voisi enää jakaa erikoissairaanhoitoa vaativia potilaita nykyisellä tavalla. Siksi Salossa saatettaisiin joutua jatkossa hoitamaan myös sellaisia vuodeosastopotilaita, joiden ei kuuluisi olla hoidettavana terveyskeskussairaalan tasoiseksi muuttuneessa yksikössä.

Salo olisi lain toteutuessa Suomen ylivoimaisesti suurin kaupunki ja seutukuntakeskus (51 100 asukasta), jossa ei ole ympärivuorokautista väestölle avointa päivystystä. Salon keskustaajaman väkiluku ja TYKS Salon sairaalan päivystysalueen väestömäärä ovat suurempia kuin Kemin, Savonlinnan ja Pietarsaaren vastaavat väestöluvut, mutta näissä edellä mainituissa kaupungeissa päivystykset saisivat silti jatkua.

Suosittelen kohteliaimmin, että sosiaali- ja terveysvaliokunta voisi pyytää selvitystä STM:ltä seuraaviin kysymyksiin:

1) **Miksi sairaaloiden säästöpotentiaalia ei arvioitu ollenkaan sairaaloiden nykytilanteen tehokkuuden perusteella?** On huomattavasti vaikeampaa saavuttaa säästöjä siirtelemällä yliopistosairaalan sisällä leikkaustoimintaa rakennuksesta toiseen (esim. TYKS Kantasairaalalla ja Salon sairaalalla on yhteinen budjetti, yhteiset hoitojonot jne.) verrattuna esimerkiksi entisiin keskussairaaloihin, joilla on ollut huomattavasti heterogeenisempi palvelutarjonta (lukuisia kirurgisia erikoisaloja) ja sitä kautta ilmeisimmin suuremmat talokohtaiset investointi- ja toimintakustannukset suhteessa tuotettuihin suoritteisiin.

2) **Miksi sairaaloiden säästöpotentiaalia ei arvioitu ollenkaan vallitsevien työvoimaolosuhteiden perusteella?** Esimerkiksi TYKS Salon sairaalaan on helposti työvoimaa saatavilla eikä vuokratyövoimaa tarvita erikoissairaanhoitoon.

3) Miten STM perustelee, että aiemmin päivystysasetuksessa edellytettiin sairaalassa olevan yöpäivystys, jotta voisi harjoittaa kirurgista toimintaa ja nyt yhtäkkiä asia käännetään päinvastoin – kielletään yöpäivystys ja sallitaan yleisanestesiaa vaativa kirurgia? Lääketieteellistä selitystä näille muutoksille on tuskin olemassa.

4) **Miksi hallituksen esityksessä esitetään, että Salossa voitaisiin jatkaa sisätautien vuodeosastotoimintaa ja jopa valvontayksikköä, mutta laskelmissa ei huomioida potilaiden merkittävää takaisinkuljettamisen tarvetta Turusta Saloon?** Jos laki kieltää yöpäivystyksen Salossa, olisi uusia potilaita kuljettava illalla ja yöllä ambulanssilla Turkuun ja sieltä taas takaisin Saloon vuodeosastolle. Tämä olisi kiistattomasti lain suora seuraus ja kustannusvaikutus.

5) **Miksi STM ei huomioi, että TYKS Salon sairaalan toimintojen alasajo tulee todennäköisesti aiheuttamaan vuokratyövoiman tarvetta, koska henkilökunta ei enää sitoudu näivettyvään sairaalaan?** Nykyisen henkilökunnan tiedetään olevan vahvasti sitoutunutta, mutta lakimuutos tulee poistamaan tämän pitovoiman.

Lakiesitystä voidaan muuttaa TYKS Salon sairaalan osalta lain rakenne säilyttäen

Rajatun erikoissairaanhoidon päivystyksen säilyttäminen on mahdollista TYKS Salon sairaalassa Kemin ja Savonlinnan tapaan lain yleisen kokonaisuuden rikkoutumatta. Tämä on perusteltavissa esimerkiksi seuraavin syin:

1) **Lain toimeenpano nykymuodossaan ei tuota säästöjä TYKS Salon sairaalan osalta vaan lisää kustannuksia ja aiheuttaa henkilökuntapulaa.** Vuokratyövoiman tarpeen ja ulkoistusten osalta TYKS Salon sairaala eroaa täysin Kemin, Savonlinnan, Oulaisten, Valkeakosken ja Kouvolan sairaaloista.

2) Varha on tuonut selkeimmin esiin, miten suurta haittaa TYKS Salon sairaalan alasajosta on hyvinvointialueelle sekä toiminallisesti että taloudellisesti.

3) **TYKS Salon sairaalan alasajo olisi kaikkein yllättävin muutos ja Salo kärsisi Oulaisten ohella kaikkein rajuimman pudotuksen**, koska monierikoisalaisesta päivystyksestä siirryttäisiin suoraan osavuorokautiseen kiirevastaanottoon. Tällainen muutos on hyvinvointialueelle toiminnallisesti ja taloudellisesti erityisen vaikea. Hallituksen esityksessä kokonaisarvion yhtenä perusteena mainittu sairaalan historia (s. 107) ei ole Salon sairaalalla olennaisesti erilainen kuin Kemin ja Savonlinnan sairaaloilla.

4) **Salossakin tehdään voimakkaita supistuksia, jos vuodeosastohoitoa vaativa kirurgia ja kirurginen päivystys määrätään lopetettavaksi**. Lakimuutoksen kaikki haitat eivät kuitenkaan toteudu täysimittaisina, jos rajatun erikoissairaanhoidon päivystys säilytetään Salossa.

5) **Hallituksen esityksen valmistelun aikana väärät, jopa kolminkertaisesti liian pienet toimintaluvut TYKS Salon sairaalan päivystyksestä vääristivät hallituksen esityksen valmistelua** syyskuuhun 2024 asti, jolloin esitysluonnos oli jo lähdössä lainsäädännön arviointineuvostoon.

6) **Hyvinvointialueen autonomian säilyminen sairaalaverkkoratkaisussa voidaan tarjota insentiivinä siitä, että alueella on onnistuttu hankkimaan ja säilyttämään riittävästi omaa henkilökuntaa** – hyvinvointialuetta ei siis rangaista tarpeettomasti muiden alueiden työvoimaongelmien takia tehtävällä lainsäädännöllä.

Varha on omissa lausunnoissaan toistuvasti esittänyt, että TYKS Salon sairaalan päivystyksen jatkaminen tulisi sallia siten, että **Salon sairaalan toimintaa voitaisiin asetuksella edellyttää tarvittaessa määräajoin tarkasteltavaksi**.

Antti Silvoniemi
erikoislääkäri
TYKS Salon sairaala
25.11.2024

Yhteenveto

Varhan lausuntoon viitaten totean, että lakiesitystä tulisi muuttaa niin, että se sallii TYKS Salon sairaalan nykyisen toiminnan. Vaihtoehtoisesti lain tulisi sallia ainakin rajattu erikoissairaanhoidon päivystys Kemin ja Savonlinnan sairaaloiden tapaan, jotta edellä kuvatut suurimmat haitat saataisiin edes osittain torjuttua. Mikäli laki toteutuu esitetyssä muodossaan, on siitä odotettavissa Varhalle suuria toiminnallisia ja taloudellisia vaikeuksia. Asialla on vielä huomattavan paljon yleisempääkin merkitystä. Yliopistosairaalaan kuuluvan yksikön pitkäaikaisten ja sitoutuneiden työntekijöiden työnkuvan romuttaminen ilman perusteltuja syitä johtaisi hyvinvointialueiden työnantajamaineen kannalta erittäin haitallisiin seurauksiin koko valtakunnassa.

Viitteet:

1. https://www.varha.fi/fi/ajankohtaista/varha-arvioi-sairaalaverkon-uudistamista-koskevan-lakiesityksen-tuovan-saastojen-sijaan

2. Varsinais-Suomen hyvinvointialueen lausunto hallituksen esityksestä HE 149/2024 eduskunnan hallintovaliokunnalle 12.11.2024

3. Varsinais-Suomen hyvinvointialueen lausunto hallituksen esityksen luonnoksesta 28.6.2024 VN/31908/2023, sivu 4